

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Alapította: Józán Miklós

Magyarkúti leánytáborunk csoportja.
1939. július 31.—augusztus 23.
(Nagy Sándor kántor felvétele)

Budapest, 1939. szeptember hó.

XVIII. évfolyam 9. szám.

A népegyház.

Nagyon gyakran halljuk ezt az összetett szót. Kellemesen hangzik a fülünknek, de azért talán még mindig nem vettük olyan komolyan, amint kellene. Pedig a németek már rég gondolkoznak róla és arra igyekeznek, hogy a gondolat valóban tette, az ige testté legyen. Dr. Varga Béla püspök úr már többször tett valamást arról, hogy életének egyik legfőbb feladata, hogy az unitárius egyház valóban megfelelhessen a népegyház fogalmának. Most újabban magyarországi hittestvéreink egy konferencián beszéltek behatóan erről a kérdésről; egyhangú volt az a felfogás, hogy az unitárius vallás valóban népvallás, mert ma is híveinek túlnyomó része a népből kerül ki s túlnyomó többségben a nép lelkében maradott meg. A főurak közül csak kevés család vállalta azt, hogy az üldözések korában is ragaszkodják ahhoz a valláshoz, amely semmiféle világi javakkal nem kecsegtette őket. De nemcsak a nép között, hanem a főurak között is akadtak hűségesek az unitárius valláshoz és az unitárius vallás valóban a társadalom mindenik rétegében feltalálható. Feltalálható sokszor ott is, ahol az emberek születésük, családi hagyományaik folytán más egyház tagjainak vannak beírva, de ha őszinte beszélgetést folytattunk velük és elmondjuk, hogy mit hiszünk mi unitáriusok, ők is igen gyakran azt mondják: „Az iskolában másképpen tanítottak, de tulajdonképpen az én egyéni hitem is ugyanaz.“

Nagy szó ez, sokkalta nagyobb annál, mint ahogy fölületes gondolkodás egyelőre föl is foghatná. Nem kevesebbet jelent, minthogy az ember lelkében az Isten-tudat, az Isten megérzése valahogy úgy jelenik meg, mint ahogy az unitárius vallásban van.

A népegyház gondolata akkor lesz élő valóság, ha a népvallás eszméjével, az élő hit mindent átható hatalmával egyesül. Ha a nép hite adja meg hozzá azt az olajat, amely a bibliai asszony korsójából nem fogyott ki sohasem.

Nagy hibát követnénk el tehát, ha az egyházban mindig valami mással foglalkoznánk és nem azzal, amit maga a vallás parancsol. A vallásnak egyik legszebb hivatása az, hogy egymás iránt a felelősségérzetet fölébressze. A vallásos ember mindig talál valamely kötelességet az életben. Ha igazán a vallás érdekel minket és nem valami más, akkor megtaláljuk hivatásunkat, kötelességeinket mindenkor. Sohasem érezzük magunkat mellőzötteknek, mert éppen magunkkal leszünk elégedetlenek azért, hogy nem tudtunk többet megvalósítani az Isten országából.

Benczédi Pál.

PESTVIDÉKI SZÓRVÁNYUNKBAN az istentiszteleti beosztás időpontja október havával kezdődően megváltozik. A csepeli, kispesti és pest-szenterzsébeti szórványokban tartandó istentiszteletek időpontja reggel pontosan 9 óra. *Kispesten* minden hó első és harmadik vasárnapján, *Csepelen* a hó második és *Pestszenterzsébeten* negyedik vasárnap tartunk unitárius istentiszteletet. Az istentiszteleteket *Pethő* István, a pestvidéki szórvány gondozó lelkésze látja el, de alkalmilag a többi lelkészek is segítségére lesznek a szolgálat elvégzésében. Minden öntudatos unitárius hívünk keresse ezeket az alkalmakat, amikor hitében ősei szertartása szerint erősítheti magát. A kispesti istentiszteleteken a kántor-énekvezéri szolgálatot *Péterffy* Gyula ny. igazgató, tb. presbiterünk látja el. Vajjon a két másik szórványban nem akadna-e alkalmas és áldozatoslelkű hívünk, aki ezt a szolgálatot Isten dicsőségére elvállalná.

MAKSAY LÁSZLÓ, lapunk munkatársa, mint osztályelső szerzett rajztanári oklevelet a Képzőművészeti főiskolán. Legelső kötelességének tartotta, hogy levélben felkeresse Józán Miklós püspöki vikáriusunkat s kifejezze köszönetét azért a támogatásért, melyben tanulmányai során egyházunk részesítette.

UNITARIUS NAPTAR.

Szept. 15—okt. 15. nevezetesebb eseményei.

Az unitárius mult nevezetesebb eseményeinek évfordulói közül a fenti időszakra esik Channing halála. Channing az amerikai unitáriusok közül nálunk talán a legismertebb. Műveit a mult század végén lefordították magyarra és szelvényben olvasták is azt. Channing Ellery Vilmos 1780-ban született és 1842 október 2-án halt meg. Beszédei, melyeket a bostoni Federal-utcai templom szónokáról mondott el, igen nagy befolyást gyakoroltak városának vezető köreire s minthogy akkoriban Boston és Amerika egyet jelentettek, egész Amerikára is. Pályáját erősen Kálvin-ellenes és Szentháromság-ellenes beszédeivel kezdte meg, majd kifejezetten unitáriussá lett és híres Baltimore Address-ében Amerikában először fektette le az unitárius hitelvek rendszerét. Élete vége felé a rabszolgák felszabadítása mellett tört lándzsát és nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az Észak művelt körei az úgynevezett abolitionisták, rabszolga felszabadítók mellé állottak.

A fenti időpontra esik egyházunk egyik legnagyobb emlékü történelmi eseménye is, a kolozsvári óvári főiskola elvétele. Ezt a főiskolát még az unitárius fejedelem, János Zsigmond alapította volt 1566-ban. Azóta az unitáriusok sokat költöttek rá s európai hírűvé tették. 1691-ben azonban a Habsburgok kezére került Erdély s az 1693-i országgyűlés az uralkodó kívánságára kimondta, hogy az óvári főiskolát át kell adnunk a katolikusoknak. Az átadás október 4-én meg is történt, az unitárius diákok teljesen tógába öltözöttek elbúcsúznak a szomszédoktól s a régi kedves iskolateremtől, aztán pedig ünneplés mellett a főváros felé (a főváros plébánia mellett). Akkor még olv voltak, hogy az első párok már rég befordultak a fővárosi ház kapuján, mikor az utolsó pár elhagyta az óvári főiskolát.

Sz. I. S.

Több cikk és hír anyagtorlódás miatt jövő számunkra maradt.

Tik-tak.

Jár, az óra jár... Pontosán beosztja a múltó időt gondterhes napokra, örömteli órákra, illanó percekre és történelmi pillanatokra. S élnénk bár — a krisztusi recept szerint — az örökkévalóság jegyében, mégis a Chronométerhez kell alkalmazkodnunk. Hozzá igazodunk most is, amikor a szülői szív szeretetével kopogunk a gyerekszoba ajtaján: „Keljete fel, gyermekek! És ne restelkedjete!” Tik-tak.

Jár az óra, jár... Pelyhes kicsinyeinket várja az iskola. Ott is kész az — órarend, amely egyaránt kötelezi a kis diákot és a tanítóbácsit. Nyüzsgő-mozgó méhkas módjára megtelik a tudomány csarnoka; s boldog, aki az első napon két betűt egybe tud ragasztani a régi és örökszép sillabizáló módszerrel: AB — ab. Még boldogabb, aki az öt ujján ki tudja számítani, hogy mennyi pénze marad, ha két krajcárt elkölt a búcsúvásár sátrai között. Hát még a szünet! Az a rövid tizpere, amely alatt az iskola udvara jövő-menő, lóto-futó tábor képét ölti magára. A templomi esend után vidám kacaj, törtetés, hancúrozás, úgynevezett szabadgyakorlat, ahol mindenki megtalálja a maga játszótársát, avagy küzdőfelét, akivel véd- és dacsövetséget köt egy egész életre.

Jár az óra, jár... S vele együtt másodpernyi pontossággal — hol lassú tempóban, hol gyorsabb ütemben — jár, dobog, zakatol az ember szíve is. Az édesapa szíve... Az édesanya szíve... Várja haza pelyhes kicsinyeit az iskolából. Aki jól tanult, s magát jól viselte, annak otthon csók a jutalma; s a pajkos és halogató előtt is időről-időre elsimult a gondbaráncolt homlok. Otthon, édes Otthon! második iskolánk, ahol mindjárt jobban megértjük, hogy mit is akar velünk, mit is kíván tőlünk az iskola.

Az iskola szorgalmat kíván. Kitartó, buzgó igyekezetet, hogy amit a leckék során megtanultunk, azt soha el nem felejtsük. Alapos tudás és rendszeres gondolkodás legyen egész életünk vezér-elve, hogy így a szülők áldozata, tanítóink lelkesedése miérettünk, mi miattunk kárba ne menjen soha. S azt se felejtsük el, amit a jó öreg Biblia mond, hogy „az Úrnak félelme minden bölcseségnek kezdete.”

Az iskola megtanít imádkozni is. Kit-kit a maga felekezete és egyházi hagyományai szerint. Amikor imádkozunk benne, templom lesz a mi számunkra az iskola is. És iskola a templom is, ahová nem pusztán kötelességből járunk, hanem azért, hogy isteni eredetű lelkünket még jobban kiműveljük s az örök Tanítómesterhez szabva magunkat, ott is halljuk, mindig és mindenütt a biztató szót, a Szeretet megváltó szózatát: „Engedjétek hozzám jönni a kicsinyeket, mert ilyeneké a mennyeknek országa!” ...

Jár az óra, jár... Itt vannak a gondterhes napok. S vajmi kevés örömteli órát tartogat a mi számunkra a való élet kiábrándító tanulsága. Il-

lanó percek helyett ismét itt van a történelmi pillanat, amely próbára teszi erkölcsi erőinknek legjavát, keresztény hitünket s fiainknak és leányainknak izzó honszerelmét.

„A b e n d l a n d”, vigyázz! A homokóra lejáró-félben van... S ha egyszer kiürült, csak a Kegyelem Istene, aki mindnyájunk felett Úr, egyedül csak Ő tudná ismét feltölteni...

JÓZAN MIKLÓS.

ISTEN ELŐTT

Harcos szeretet.

János II. 13—15. „Felméne Jézus Jeruzsálembe és ott találá a templomban az ökrök, juhok, és galambok árusait és a pénzváltókat, amint ülnek vala. És kötéltől ostort csinálván, kiüzé mindnyájukat a templomból, az ökröket is, a juhokat is; és a pénzváltók pénzét kitölté, az asztalokat pedig feldönté.”

Sokszor halljuk, hogy a szeretet elve a kereszténységet színtelenné, passzívvá és erőtlenné teszi. Jézust magát is szeretik úgy feltüntetni, mint valami sápadt, vérszegény és férfiatlan embert, aki egész életében mindig csak túrt és szenvedett. Természetes, hogyha a kereszténységet és Jézust így állítjuk be, akkor a népek élni akarása el kell, hogy forduljon mindkettőtől. Hiszen, ha a kereszténység nem egyéb, mint mindennek eltérése, akkor a keresztény nemzeteknek már rég ki kellett volna pusztulniuk a történelem rájuk zúduló erői alatt. A kereszténységnek és Jézusnak ez a passzív értelmezése azonban nem az igazságon alapszik. Jézus sohasem tudott volna ilyen sok ezer évre kiható befolyást gyakorolni az emberiségre, ha tényleg ilyen passzív, erőtlén és férfiatlan ember lett volna. S a kereszténység sem lehetett volna a világot kormányzó nyugati civilizációt kialakító vallássá, ha benne csak negatív tényezők lettek volna. A keresztény szeretetet tévedés lenne úgy fogni föl, hogy az minden erőszakosságot, gonosz-ságot és igazságtalanságot eltúr. A felebaráti szeretet gyöngédség, de nem gyengeség. Jézus a szeretet apostola, de világért sem a gyávaság, a megalkuvás és a férfiatlanság hirdetője. Ha azokat a szavakat olvassuk például, amiket Jézus a farizeusokkal szemben használt (Mt. XXIII. r.), vagy ahol arról beszél, hogy nem békességet hoz e világnak, hanem fegyvert. Vagy ahol a kisgyermek ellen vétőkre azt mondja, hogy méltók rá, hogy malomkövet kössenek a nyakukra, s úgy vessék őket a tengerbe, — ilyenkor igazán nehéz lenne elképzelni, hogy Jézus a mindenteltűrést tette volna tanításainak alapelvévé.

Legékebben szóló cáfolata azonban az erőtlén, passzív és férfiatlan Jézus képének, az alapigénkben leírt jelenet, melyben a templom megtisztításáról kapunk hírt. Vizsgáljuk csak meg,

hogy a templomban korbáccsal megjelenő Jézus merész lépése milyen lehetőségeket rejtett magában. Egy ember áll szemben a kufárok egész hadával. A kufárok régi szokás jogán árulnak a templomban, érthető volna tehát, ha jogaikat védve szembe fordulnak Jézussal. Igaz ugyan, hogy hálátlan dolog azon töprengeni, vajjon egy történelmi eseménynek mi lehetett volna a következése az összes körülmények számbavevésével, mikor tudjuk, hogy az az esemény hogyan folyt le. Igaz az is, hogy a kufárok nem állottak szembe Jézussal. Viszont, ha Jézus lelkivilágát akarjuk megismerni, akkor számot kell vetnünk cselekedetének minden lehető következményével, mert hiszen Jézus maga is bizonyára számot vetett a következményekkel még akkor is, ha a templom megtisztítását csak a pillanat sugallta felháborodásának következtében hajtottá volna végre.

A valószínűség határain nagyon is belül mozgó feltevés lehetett volna ugyanis, hogy a kufárok lettlegesen is ellenállnak Jézusnak. Ez a tény pedig még egyszer olyan tevőlegesen férfias színben tünteti fel Jézust, mint amilyen férfiatlannak, passzívnak és erőtlennek szeretik némelyek feltüntetni Jézust s vele a kereszténységet. Ki kell küszöbölnünk ugyanis azt az unitáriusok számára ügyis szóba sem jöhető feltevést, hogy Jézus Isten volt, s így a fenti lehetőségek nem is fordulhattak volna elő. Eltekintve ugyanis attól, hogy az összes rendelkezésünkre álló történelmi források Jézus embervolta mellett tanúskodnak, — ennek az egész történetnek a fenségét, sőt a lényegét is lehetetlené tenné Jézus istensége. Hiszen egy Isten mindent megtehet, amit akar, egy Isten erejével szemben földi emberek amúgy sem állhatnak meg, s egészen erkölcstelen ténynek kellene minősíteni azt, ha egy Isten fogott volna korbácsot a kezébe a vele szemben védtelen emberek kiűzésére. Olyan lenne ez, mintha egy boxbajnok beállítana egy elemi iskolába s harcot kezdene a 6—7 éves nebulókkal. Jézus azonban ember volt, s mint ember ragadta kezébe a korbácsot, hogy a templomot a kufároktól megtisztítsa. Egyetlen férfi annyi kufárral szemben! Ez így a hősiesség és a férfiasság legmagasabb fokú megnyilvánulása.

Nem szenved tehát kétséget, hogy Jézus nemcsak a megbocsátást és a szelídséget tanította, hanem igenis tudott felháborodni s méltó haragjában az úgynevezett „erőszak“ alkalmazásától sem riadt vissza. Csak az a kérdés, mikor háborodott fel Jézus és miért. A felelet: ha őt magát érte bánat, azt mindig megbocsátotta, csak ha az általa képviselt magasabb eszmék megcsúfoltatását látta, akkor háborodott fel. Amint ő maga mondja: „Még aki az Ember fia ellen szól, annak is megbocsátatik; de aki a Szentlélek ellen szól, annak sem ezen, sem a másvilágon meg nem bocsátatik.“ (Mt. XII. 32.) Ha tehát olyan eszmék porbatipratását látjuk, amelyekről meggyőződésünk azt mondja, hogy isteni igazság alapján keletkeztek, akkor a türelmeség megszűnik s a mi feladatunk az, hogy tényle-

ges, vagy átvitt értelemben vett korbácsot ragadjunk a kezünkbe.

Fennmarad még annak a kérdésnek az eldöntése, hogy mindezeknek belátása után megkérdezzük: Milyen viszonyban áll mégis ez a két ellentétes tényező, a felháborodás és a szeretet egymással. Lehet-e a szeretet még a kereszténység alapja, ha a felháborodás szülte erő is helyet kaphat benne? Jézus életében és példájában erre is kétségtelen feleletet nyerünk. Ha volt ember, akinek élete a szeretetet testesítette meg, akkor az Jézus volt, viszont a templomi jelenet hőse is Jézus. Jézus felháborodását mindig és kizárólag szeretete szülte. Szerette embertársait, s felháborodott a farizeusok és írástudók ellen, akik lelki rabszolgaságban akarták tartani testvéreiket. Szerette a kisgyermekeket és malomkövel a nyakukon vélte tengerbe dobni azokat, akik vétettek a kisgyermek ellen. És szerette az Isten házát, annak az emberi lélekre gyakorolt felemelő, megtisztító és megvigasztaló hatását, s korbácsot ragadott annak megszentelt ellen. A mi mai kereszténységünknek is a szeretet kell, hogy az alapja legyen, de a harc is szeretet. Szeretnünk kell az igazságot s nem szabad engednünk, hogy azt bárhol, vagy bárki a sárba tiporja. Szeretnünk kell felebarátainkat, akiket Jézus eredeti kifejezése „szomszédoknak“ nevez, s minden erőnkkel meg kell védelmeznünk fajtestvéreinket. Szeretnünk kell azt a helyet, ahol Istennek célt mutató igazsága számunkra a legtisztábban nyilatkozik meg, legyen ez az Isten háza, vagy az a nagyobb boltoszatú templom, melyet így hívunk: Hazánk! És szeretetünk kell, hogy olyan nagy legyen, hogy az szent felháborodássá is tudjon válni, ha e magasabb eszméket bánatalom éri. Életünket és vérünket is föl kell ajánlanunk e magasabb eszmék oltárán, akárcsak Jézus: el egészen a Golgotáig. Ez az a harc is szeretet, amely a kereszténység igazi lényege.

Szent-Iványi Sándor.

KÜLFÖLD

ANGLIAI EGYHÁZI HIREKET közlünk az alábbiakban. Dr. Hall Alfréd, az angol unitárius egyház volt elnöke eddigi shefieldi lelkész elfogadta a lincolni gyülekezet meghívását és ősszel ott folytatja tovább munkásságát. Régi gyülekezetében utódjául L. J. Belton lelkészt az angol unitáriusok hetilapja szerkesztőjét választották meg. Az Inquirer szerkesztésében is változás áll be s azt őstől kezdve E. G. Lee unitárius lelkész, a neves publicista veszi át, akinek munkásságától a lap továbbfejlesztése terén sokat várunk. A manchesteri Unitarian College meghívta tanárai sorába L. Redfern liverpooli lelkészt, aki a keresztény dogmatörténet köréből fog előadásokat tartani. — Az angol unitárius lelkészi karnak két tagja: R. Sorenson londoni és G. S. Woods yorki lelkészek munkáspárti programmal országgyűlési képviselők. Az előbbi a békemozgalmakban, az utóbbi a szövetkezeti mozgalmakban fejt ki értékes és elismert munkásságot.

Szegény Arany Tamás.

A tanulók iskolai dolgozat-füzeteinek belső tábláján egy-egy nagy magyar életének rövid történetét nyomtatásban hozni: szokásos és hasznos is. Hasznos, mert a tanuló, míg a pennáját rágja feladata megoldásának kínjai közepette, már csak unalomból is elolvassa néha ezeket az életrajzokat s azáltal fáját szeretni s annak nagyjait tisztelni tanul. A cél tehát semmiképpen sem lehet az ezeknek az életrajzoknak a füzetbe való nyomtatásával, hogy magyar gyermekeket magyar őseik megútálására, magyar gyermektestvéreik gyűlöletére és az igazságnak meg nem felelő történelmi beállításokra tanítsanak.

Egyik hittestvérünk ilyen iskolai dolgozat-füzetet küldött hozzánk a napokban. A boríték belső oldalára nyomtatott életrajz Méliusz Péter-ről, Dávid Ferenc és az unitarizmus nagy debreceni ellenfeléről szól. Harcos ember volt Méliusz, kemény vitatkozó, meggyőződése miatt életet és vért áldozni mindig kész (a sajátját éppúgy, mint a másokét) férfiu. Legtöbbit és legharcosabban ellenünk, unitáriusok ellen harcolt. Ám ezek a harcok már rég lezajlottak, a „magyar Kalvin“ 1572 óta csendesen alussza álmát ismeretlen sírjában, a debreceni Cegléd-utcai temetőben. Mi, magyar unitáriusok, kik soha sem feledjük el, hogy nemcsak unitáriusok, hanem magyarok is vagyunk, Méliuszra kegyeletes érzésekkel gondolunk vissza. Ha minket támadott is a leghevesebben, viszont a másik magyar felekezetnek, a reformátusoknak hasznos szolgálatokat tett, a meggyőződése szerinti hitigazságot csodálandó eréllyel és nagy hittel védelmezte s mi nem átaljuk megvallani, hogy lánglelkű és vulkánikusan ki-robbanó egyénisége nélkül a magyar kulturtörténelmet szegényebbnek tartanók.

Nem értjük azonban, miért kellett ebbe az életrajzba az unitarizmust, Dávid Ferencet és Arany Tamást kicsinyítő, sőt sértő, főképen pedig a történelmi tényeknek meg nem felelő mondatokat erőltetni bele. Méliusz a katolikusokkal és a luteránusokkal is harcban állott, csaknem ugyanolyan heves harcban, mint velünk, unitáriusokkal. Az életrajz meg is emlékezik ezekről, de minden bántó él nélkül. Velünk kapcsolatban azonban minden kíméletet félreletesz az életrajz ismeretlen írója. Kérdjük, miért? Nem voltunk és vagyunk-e legalább annyira magyarok mi, unitáriusok, mint katolikus és luteránus testvéreink? S vajjon nem az-e a célja ezeknek a magyar iskolák és magyar tanulók számára készült dolgozat-füzeteknek és életrajzoknak, hogy az ifjúsággal magyar fajukat szerettessék és becsültessék meg? Vagy talán azért részesülünk mi ilyen mostoha elbánásban, mert kis egyház vagyunk, sokkal kisebbek, mint az életrajzban tapintatosan érintett katolikus, vagy luteránus egyház? Bizonyára nem lenne jézusi el-

járás, ha tényleg ez lenne az indok, s nem lenne észszerű sem. A magyarság is kis nemzet a népek tengerében, de azért méltán követeljük a világtól, hogy ne számarányunk, hanem értékünk és igazságunk szerint bánjon velünk.

Ezek mellett az érzelmi szempontok mellett azonban a történelmi igazság is szót kér az életrajzoeska elbírálásánál.

„...a nagynevű, ritka ékesszólású, de állhatatlan jellemű Dávid Ferenc elpártolt a kálvinizmustól és az unitáriusokhoz állott.“ — írja az életrajz. Ha a tanuló elolvassa ezeket a sorokat, bizonyára azt gondolja, hogy Dávid Ferenc jellemtelen ember volt, legalább is ingátag jellem, aki ma így, holnap amúgy beszélt, írt és cselekedett. Kedves tanulók, vegyétek hát tudomásul, hogy ez az „állhatatlan jellemű“ Dávid Ferenc vértanú halált halt meggyőződéséért Déva várában, pedig csak egyetlen szót kellett volna mondania, — annyit, hogy „visszavonom“, vagy még ennyit se, csak hallgatnia kellett volna hitéről, mikor erre felszólították, — s akkor megmarad püspöki székében, tisztelt és nyugodt öreg kort ér meg s Erdély főrendjei kísérik utolsó útjára — a dévai vár börtönöre helyett. Igaz, Dávid Ferenc „elpártolt a kálvinizmustól“, amint Luther és Kálvin is „elpártoltak“ a katolicizmustól. Ha azonban a hit igazságainak keresése „elpártolást“ jelent, akkor ezt a füzetet is renegátok, „elpártoltak“ írták, s akkor az egész protestantizmus sem más, mint csupán „elpártolás“. Ennek az „állhatatlan jellemű“ Dávid Ferencnek a nevét ma öt világrész művelt köreiben emlegetik s nemcsak tanításai; hanem főképen jellemének azon fennkölt szilárdsága miatt, mellyel inkább választotta a börtönt és a halált, mint a megalkuvást.

Arany Tamás azonban Dávid Ferencnél is igazságtalanabb elbánásban részesül. „A Szentháromságellenes tanokat legelőször egy körösperterdi Arany Tamás nevű pap kezdte hirdetni hazánkban Debrecen környékén, 1561-ben. Ezt Méliusz, akkor már püspök, vitára hívta fel és legyőzte őt...“

Ez az idézet túl röviden intézi el Arany Tamást, s azt a látszatot kelti, mintha Méliusz szellemi fegyverekkel csúnyán legyőzte volna Arany Tamást a vitatkozáson. Az igazság ezzel szemben a következő: 1561 november havában kezdte Arany az unitarizmust hirdetni Debrecenben. Méliusz és Szegedi Gergely, a város papjai azonnal szembe szállottak vele és egy pénteki napon, Szent András napján nyilvános vitatkozást tartottak vele a Szent András-templomban. Győzniök azonban nem sikerült. Másnap ismét vitára keltek vele ugyanott és az egész gyülekezet jelenlétében. Ám Arany Tamást annyira nem tudták legyőzni, hogy épp ellenkezőleg, mind több és több követője akadt, akik nyilvánosan is helyeselték Arany tanításait. Ekkor Méliusz a város földesuraihoz s a világi hatóságokhoz fordult s most már az ő jelenlétükben akart Aranyra hatni. Az előbbi vita után tíz nappal, ismét összegyűjtötték a népet a nagy székes-

egyházban s három napon át vitatkoztak Arany Tamással. Ez a vita azonban már a világi hatóságok és a földesurak jelenlétében folyt le. Hogy ez mit jelentett sejtethjük az ugyancsak unitárius Egri Lukács példájából, akit ugyanezek a világi hatalmasságok börtönbe vetettek, éveken át „puhították“, míg tanai visszavonásának aláírására rábírták, viszont e „megtérése“ után is börtönben hagyták sínylődni haláláig. Aranyra a világi hatalmasságok jelenléte annyira hatott, hogy a harmadik nap végén késznek nyilatkozott visszavonni tanait. Hogy azonban megtérése nem a szellemi érvek, hanem a világi hatóságok valószínűleg fenyegető jelenlétének volt a következménye, mutatja az a tény, hogy „megtéréseről“ a reverzalist nem a templomban a nép előtt, hanem Török János földesúr házában a debreceni főbíró, a szabolcsi vicispán és más világi hatalmasságok segédkezésével írták meg vele. Hogy Arany csak a kényszernek engedett és nem lelke meggyőződése volt e reverzális aláírásának oka, mutatja az a tény, hogy öt év múlva, 1566-ban, az Erdélyben meginduló unitárius mozgalomról hallva, azonnal csatlakozik hozzá. Időközben sem lehetett más véleményen, mert hiszen 1566-ban nem egyedül csatlakozik az unitárius mozgalomhoz, hanem Olajos Jánossal és „több más hittársaival“ együtt, akiket ezalatt az idő alatt kellett megismernie és meggyőznie.

Amint látjuk tehát Arany Tamás megtérése világért sem szellemi fegyverekkel, elért győzelem volt, kár tehát a középiskolás olvasókban ezt a látszatot kelteni. Amint, hogy kár volt nézetünk szerint ezt az egész kis életrajzot is ilyen kiélezetten írni meg.

Szent-Iványi Sándor.

ERDÉLY

Hírek otthonról.

A KOLOZSVARI ELLENZÉKBEN olvastam, hogy a lap tudósítója egy szegény állástalan tanító megsegítésére hívta fel az erdélyi magyar társadalom figyelmét. A lap örömmel állapítja meg, hogy az első adományt *Patakfalvi Zsigmond* tanító, az Unitárius Tanítószövetség elnöke küldötte be. Áldozatos cselekedete önmagában hozta jutalmát.

AZ UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR — az erdély megadása esetén — ezévi konferenciáját Segesváron tartja. A konferencián elméleti és gyakorlati kérdésekről *dr. Fikker János* teol. tanár, *Lőrinczy Géza* bukaresti, *Lukács Sándor* dicső-szentmártoni, *Szén Mihály* datki, *Nagy Dénes* segesvári, *Kiss Sándor* homoródjánosfalvi és *Késmárky Miklós* baróti lelkészek tartanak előadásokat. Az esti és reggeli Istentiszteleteken a szolgálatot *Mátyus Gergely* szőkefalvi lelkész-esperes, *Máthé Sándor* újszékelyi, *Török Elek*

szentmiklósi, *Török Mihály* alsórákosi, *Gálfi Elek* nagyszebeni és *Lukács Mózés* lelkészek tartják. A lelkészkör elnöke *Pál Dénes* siménfalvi lelkész. — Talán jó volna, ha elméleti és gyakorlati kérdésekről mi csonkamagyarországi unitárius lelkészek is megbeszélést tartanánk, akármilyen kevesen is vagyunk. Az együttes megbeszélés csak elősegítené és talán jobban összehangolná munkánkat, melyen ma talán igen érzik az unitárius individualizmus minden jelentős vonása.

AZ ERDÉLYI UNITÁRIUS IFJUSÁGI konferencián résztvett *dr. Varga Béla* püspök, aki „Az unitarizmus célja vallási és közösségi életünkben“ címen tartott előadást. *Dr. Fikker János* teol. tanár „Az unitárius vallás és közösségi életünk“, *dr. Kovács Lajos* sepsiszentgyörgyi lelkész „Vallásos öntudat, unitárius öntudat“, *Gálfi Elek* nagyszebeni lelkész „Világnézet és misszió“, *Kovács Domokos* nyárádgálfalvi lelkész egyházközsége történetéről tartott előadást. A konferencia számos indítványt fogadott el és terjesztett fel egyházi főhatóságához. Az idei ifjúsági konferenciát Nyárádgálfalván rendezték meg jún. 30., júl. 2. napjain. A jövő évi konferenciát a Homoród-vidéki *Kénos* gyülekezete hívta meg.

KOLOZS község unitárius gyülekezetét a tavasz folyamán meglátogatták a kolozsvári teológiai akadémia növendékei, tanáraik vezetésével, ahol szépen sikerült missziói ünnepélyt rendeztek. Az ünnepély megrendezése *Bölöni Vilmos* lelkész odaadó buzgalmát dícséri.

KÉNOSI EGYHÁZKÖZSÉGÜNK új lelkészi irodát épített, s ezzel kapcsolatosan kedves ünnepeket tartott, melyen részt vettek *dr. Fikker János* teol. tanár, *id. Sándor Gergely* ny. kénosi lelkész, *Balázs András* esperes, *Kövári Jakab* kénosi lelkész és *Firtos Áron* énekvezér tanító.

UNITÁRIUS SZÓSZÉK c. lapunk *Sigmond József* székelyudvarhelyi lelkész szerkesztésében negyedévenként gondosan megválogatott prédikáció-gyűjteményt közöl.

UNITÁRIUS JÖVENDŐ címen *Kovács Lajos* brassói esperes-lelkész szerkesztésében új erdélyi unitárius folyóirat indul meg.

AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ c. lapunk legutóbbi száma átvette Értesítőnk néhány hírét. Örömmel vesszük, hogy a különféle munkahelyeken dolgozó szellem ezeken az utakon is terjed, mint ahogyan mi is szorgalmasan átvesszük erdélyi unitárius lapjaink híreit.

A SZÉKELYKERESZTURI FÖGIMNÁZIUM ÉRTESSÍTŐJE az 1937—38. évi munkát ismertette nemrégiben jelent meg *Balázs Zsigmond* igazgató gondos szerkesztésében. A gimnázium br. Orbán Balázs önképzőköre idei évváró ülésén részt vett *dr. Varga Béla* püspök és *dr. Kiss Elek* főjegyző, akiket *Bencze Márton* VIII. o. tanuló üdvözölt.

Hétszáz pengő.

Egy összegben, egy asztalon nagyon szép pénz. A lélek indítását tekintve: egész vagyon. Ezzel az összeggel segítette meg egyik magát megnevezni nem akaró unitárius testvérünk a kocsordi unitárius gyülekezetet, hogy szépen felépült templomában felépíthesse a karzatot is.

Az a lélek, melyet adakozó testvérünk az egyik kis erdélyi parochián édesapja mellett, a családi körben életének vezetőjévé tett, keresztülvitte őt is a nehézségeken, s erőt adott az élet nagy harcainak megvívására. Az Isten iránti csendes hálaadás készítette arra, hogy szíve parancsára hallgatva ezt az adományt felajánlja. Istentől jön minden köszönet, mely megjutalmazza a jókedvű adakozót, akit szeret az Ur.

Példaadása serkentsen másokat is a jócselekedet gyakorlására. A megajándékozott gyülekezetet pedig intse arra, hogy az Ur útján járva keresse továbbra is a lélek szerint való életet.

A 8310—1939. M. E. RENDELET ideiglenesen korlátozza az időszakos lapok terjedelmét az eredeti oldalszám 50%-ra. A rendelet érvényben léte idején csak havi nyolc oldalon tudjuk olvasóink érdekeit szolgálni.

KEBLI TANÁCSUNK legutóbbi gyűlésén úgy határozott a közgyűlés jóváhagyása reményében, hogy október hó 1-től a Kohári-utcai templomban d. e. 9 és d. e. 11 órakor tart istentiszteletet.

DR. VERESS PÁL egyetemi m. tanárt a tudományos irodalom és a főiskolai oktatás terén szerzett érdemei elismerésül Kormányzó Urunk nyilvános rk. tanárrá nevezte ki. Presbiterünk szép kitüntetéséhez gratulálunk.

DARKÓ BÉLA LELKÉSZ és felesége Gyulay Janka házasságát Isten egy második gyermekkel is megáldotta, aki a keresztségben a Béla nevet kapja. Szeretettel üdvözljük őket.

NYITRAI MÓZES okl. lelkészt nevezte ki Józán Miklós püspöki vikárius a kocsordi leányegyházközség s. lelkészi állására. Nyitrai Mózes lelkész feleségével, Deák Bertával együtt aug. 20-án d. u. érkezett meg Kocsordra s a délutáni istentisztelet keretében dr. Csiki Gábor mutatta be a gyülekezetnek. Első beszédében hitet tett a szolgálat szentsége mellett s ígérte, hogy minden igyekezetével gyülekezete javát kívánja szolgálni. Szép feladat előtt álló fiatal lelkésztestvéreinket szeretettel üdvözljük s reájuk és gyülekezetükben végzendő munkásságukra Isten gazdag áldását kérjük.

KOCSORDON híveink gondnokválasztó közgyűlést tartanak szept. 17-én, ahol esperesi megbízottként dr. Csiki Gábor lelkész vesz részt a gyűlésen s végzi a vasárnap délelőtti istentiszteletet.

KEREKI GÁBOR okl. lelkészt a budapesti egyházközség Kebli Tanácsának javaslata alapján Józán Miklós püspöki vikárius vallásitanító s. lelkésznek nevezte ki Budapestre.

NÖSZÖVETSÉGÜNK KÖTŐKE DÉLUTÁNJAI október 2-án, hétfőn délután 5 órakor kezdődnek V., Koháry-u. 4. sz. alatt. Minden érdeklődő asszonyterstvéreinket szeretettel várjuk.

AZ EMERSON GUILD szeptember folyamán ismét megkezdte nyelvkurzusait, előadásait és teával egybekötött összejöveteleit. A nyelvkurzusok kezdők részére szerdán és pénteken 6—7-ig, haladotabbak részére ugyane napokon 6—8-ig lesznek. Előadók: Szent-Iványi Sándorné Yelinek Olga és Szent-Iványi Sándor. A tandíj havi 4.—P. minden indokolt esetben azonban fél tandíjat sőt teljes tandíjmentességet is engedélyez a vezetőség. Aki tehát angolul akar tanulni, nyugodtan jelentkezék, az anyagi kérdés senkit se akadályozzon meg a tanulásban. Angol nyelvű regények, versek, értekezések és folyóiratok a tagok rendelkezésére állanak.

HANDLER LEONA amerikai unitárius lelkész egyéves tanulmányútra Erdélybe utazott. Utközben Magyarországot is meglátogatta, s a magyarkúti táborban is töltött néhány napot, s aug. 20-án Honalapító István királyunk érdemét és jelentőségét méltatta a leányok előtt. Erdélyi tanulmányútjára Isten áldását kérjük.

HARGITAVÁRALJA JELKÉPES SZÉKELY KÖZSÉG dr. Veress Gábor főbíró támogatásával fiú és leánygyermekeket nyaraltatott magyarkúti táborunkban.

HIVATALOS RÉSZ

181—1939. szám.

MEGHIVÓ.

Unitárius Igazgató Tanácsunk 1939. szeptember 20-án (szerdán) d. u. 6 órakor a tanácsteremben

évnegyedi rendes ülést

tart. melyre egyházi tanácsos afiait szeretettel meghívjuk.

Budapest, 1939. szeptember 6.

dr. Mikó Ferenc s. k.
főgondnok-helyettes.

Józán Miklós s. k.
püspöki vikárius.

Tárgysorozat: 1. Ima, bibliaolvasás. 2. Elnöki megnyitó. 3. Jegyzőkönyv hitelesítő. 4. Elnökileg elintézett és folyó ügyek. 5. Cultus 9540—1939.—II. számú leirata Alkotmánytervezet előkészítése tárgyában. 6. Baldácsy Protestáns Alap képviselői. 7. Nemzetközi Vallásos Kongresszus: 1940. aug. 13—18. Budapesten. 8. Állandó Vegyes Bizottság jelentése. 9. Időközben érkező ügyek. 10. Indítványok (írásban — előre!)

NB! Állandó Vegyes Bizottság ülése minden hó *első keddjén* d. u. 6 órakor a lelkészi irodán.

LELKÉSZI NYUGDIJALAPRA f. évi augusztus hó folyamán beküldött kegyes adományokat az egyház nevében hálás köszönettel nyugtázom: Balassa Dezső 30 P. Ferencz József lelkész 14 P. Gyimes István 10 P. Tanka Sándor 7 P. Sz. Muzsnay Zoltán (nagyapja emlékére) 5 P. Gyöngyösv József 4 P. Ádám Gyula és B. Páll Mária 1—1 P. Összesen: 74 P. azaz hetvennégy pengő. Mely összeg az Országos Központi Hitelszövetkezetben „Unitárius Lelekészi Nyugdíjintézet” című folvószámlánkon van gyümölcsözőleg elhelyezve. Oda ezen a címen közvetlenül is be lehet küldeni a szent célra szánt kegyes adományokat. O. K. H. csekkszám: 8486. Ezt a módot ajánlom a jókedvű adakozóknak szíves figyelmébe.

Hitrokoni szíves üdvözlettel.
Budapest, 1939. szeptember 5.

Józán Miklós
püspöki vikárius.

SZENTABRAHÁMI PIHENŐ javára Abrudbányay Ödön gyógyszerész felajánlotta Abrudbányay Ödön—Kutor Ferenc „Balaton himnusz” című dalműt 40, „Felvidéki dalt” 90 és Kárpáti dalt 30 példányban és Irtosi József Dezső: „Ünnep délután Székelyföldön” című rajzáról készült levelezőlapot 100 példányban. Amikor mind a két nagyértékű ajándékot hálatelt szívvel megköszönjük, kérjük híveinket, hogy vásá-

rolják úgy a dalműveket, mint a levelezőlapokat áldozatos lélekkel. A dalművek árát a bolti áron jóval alább fogjuk megállapítani, hogy mindenki megszerezhesse. A levelezőlapokat 10 f. árban árusítjuk. Olcsóbb levelezőlapjainkat (5 f. ár) szintén tovább árusítjuk. A dalművek az iratmisszióba kaphatók. Levelezőlapjaink Ujvári Lászlónál, a Szentábrahádi pihenő pénztárosánál kaphatók.
Ujvári László pénztáros.

Istentiszteleti sorrend 1939. okt. hóban.

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végzi
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	1, 8,	d. e. 9	Szent-Iványi S.
„ „ „ „	R 15,29	„ „	Pethő István
„ „ „ „	22	„ „	Kereki Gábor
„ „ „ „	1, 8, 14, 22	d. e. 11	Barabás István
„ „ „ „	29	„ „	Józan Miklós
„ „ „ „	R 31	d. e. 11	Szent-Iványi S.
IX, Hőgyes Endre-u. 3. (Misszióház)	1,22,29	d. e. 10.	dr. Csiki Gábor
(Rákos-utca)	8,15,31	„ „	Ferencz József
B) Körzetekben:			
X., Máv.-telep. Prot. imaház	1	d. u. 4	dr. Csiki Gábor
„ „ „ „	15	„ „	Ferencz József
C) Pestkörnyéken:			
Csepel, Templom-u. iskola . .	8	d. e. 9.	Pethő István
Kispest, Hungária-úti iskola . .	1	„ „	Pethő István
15	„ „	Kereki Gábor	
Pestszenterzsébet, Erzsébet-u. iskola . .	22	„ „	Pethő István
Pestszentlőrinc Unitárius templom . .	1, 8, 22, 31	d. e. 11	Pethő István
„ „ „ „	15	„ „	Kereki Gábor
„ „ „ „	29	„ „	Ferencz József
Rákospalota, Máv. telepi iskola . .	1	d. u. 4.	Kereki Gábor
Sashalom, Kossuth-téri iskola . .	8	„ „	Kereki Gábor
Ujpest, Deák Ferenc-u. polg. isk.	29	„ „	Kereki Gábor
D) Vidéken:			
Debrecen, Hatvan-u. 24. Unitárius templom . .	1	d. e. 10.	Józan Miklós
Dunapataj, Unitárius templom . .	15	d. e. 10. du. 3.	dr. Csiki Gábor
„ „ „ „	29	„ „	Barabás István
Gyula, ref. templom . .	1	d. e. 11.	Ferencz József
Miskolc, evang. temp. . .	22	„ „	Józan Miklós
Szolnok, ref. templom . .	15	„ „	Józan Miklós

Nb! Aláhuzott dátumokon urvacsoaraosztás. — Egyházi adó befizetését azért szorgalmazzuk, hogy végső esetben ne kelljen hatósági behajtáshoz folyamodnunk. Pénztáros: Zsigmond Lőrinc. Hivatalos órák: délelőtt 9—1., délután 4—6. Pénzbeszedők: pesti oldalon: Lux Ernő, budai oldalon: Varga Jenő. Kérjük híveinket fogadják őket megértéssel. Ugyanők átvehetik a lelkészi nyugdíjalapra küldött adományokat is. — Egyházközségünk csekkszám-lájának száma: 30.400. —

ÜVEG és porcellán szaküzlet

Bp. IV., Párisi-u. 2. (Váci-u. sarok)

— KIS ÜZLET — KIS REZSI — OLCSÓ ÁRAK —

T.: 384-289.

MÁTÉ ZOLTÁN
üzlettulajdonos

ÜRMÖSSY ÉS EÖRDÖGH

Férfi és női szövetek, selymek, siffon és vászonárúk. Esőkabátok. Szőnyegárúk.

IV., Petőfi Sándor-u. 3. az udvarban

Berde Lajos cipész-mester

II., Batthyány-utca 48.

Női és férfikalapok — alakítások.

özv. Péter Jánosné

VIII., Baross-utca 82.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő és kiadó: Ferencz József
Társszerkesztő: Szent-Iványi Sándor

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 117-529.

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj egy évre 4.— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség.

A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: